

Алена Дзенісенка (Мінск)

ЛІТАРАТУРНАЯ СПАДЧЫНА ІГНАТА ДВАРЧАНІНА Ў ФОНДАХ ЦЭНТРАЛЬнай НАВУКОВАЙ БІБЛІЯТЭКІ ІМЯ ЯКУБА КОЛАСА НАН БЕЛАРУСІ

Сярод славурых імён Дзятлаўскай зямлі адной з цэнтральных фігур нацыянальна-вызваленчага руху Заходняй Беларусі з'яўляецца грамадскі дзеяч, палітык, выдавец, беларускі паэт і літаратуразнаўца Ігнат Сямёнавіч Дварчанін (1895–1937).

У фондах Цэнтра даследаванняў старадрукаў і рукапісаў (былога аддзела рэдкіх кніг і рукапісаў) Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі захоўваецца літаратурная спадчына Ігната Дварчаніна¹. На жаль, яна невялікая: шмат газет і часопісаў, дзе друкаваўся паэт, па розных абставінах не дажылі да гэтага часу, ды і жыццё пісьменніка абарвалася вельмі рана. Але тая літаратурная спадчына, што засталася нашчадкам, «сёння дапамагае арыентавацца на родны грунт, на сапраўдныя духоўныя вартасці»².

Жыццёвы шлях вядомага беларускага паэта, літаратуразнаўцы, вучонага-скарызнаўцы звязаны з Дзятлавам, дзе ён хадзіў у школу, потым настаўнічаў, падпольна арганізаваў там беларускія курсы, драматычны гурток і беларускі хор (за гэта быў арыштаваны польскімі ўладамі, а створаныя ім курсы і гурткі потым разгагнаны).

Грамадская і творчая дзейнасць І. Дварчаніна прыходзіцца на 1920–1930-я гг. Яна была накіравана на абарону беларускай культуры, на барацьбу за адкрыццё беларускіх школ, за свабоду дзейнасці культурна-асветных арганізацый. Падчас жыцця і вучобы ў Вільні І. Дварчанін прымаў актыўны ўдзел у грамадскім беларускім адраджэнскім руху. Выступаў з папулярнымі лекцыямі па гісторыі Беларусі, прапагандаваў беларускую літаратуру. З утварэннем пасольскага клуба «Змаганне», куды ўвайшоў І. Дварчанін, яго грамадска-палітычная дзейнасць пашырылася. Клуб «Змаганне» выдаваў газеты «Голас працы», «Слова працы», «За працу» і інш. Усе перыядычныя выданні, як правіла, рэдагаваліся пасламі, у тым ліку І. Дварчаніным. Калі былі забаронены беларускія выданні і ўвогуле беларускае друкаванае слова, у якасці пратэсту нелегальна распаўсюджваліся лістоўкі і адовы, размножаныя на гектографіі³.

¹ Згаданыя ў артыкуле публікацыі І. С. Дварчаніна змешчаны ў кнігах – калекцыі «БХХ-ХХІ», а таксама ў газетах і часопісах – калекцыі перыядычных выданняў Цэнтра даследаванняў старадрукаў і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі.

² Ліс А. С. Згадка пра Ігната Дварчаніна // На зямлі Дзятлаўскай : матэрыялы гіст.-краязн. канф. Ліда, 1998. С. 55.

³ Місарэвіч Я. А. І. С. Дварчанін : гісторыка-біяграфічны нарыс. Гродна, 1995. С. 46.

Сваю літаратурную дзейнасць І. Дварчанін пачаў з 1917 г. Яго першы верш «Да беларусаў-інтэлігентаў» быў змешчаны ў газеце «Белорусская рада»¹.

Адзін з ранніх вершаў паэта пад назвай «Покліч» быў надрукаваны 8 лістапада 1918 г. у газеце «Вольная Беларусь»². Потым былі публікацыі ў газеце «Дзянніца», органе Белнацкама. Газету рэдагаваў Цішка Гартны (сапраўднае імя Зміцер Хведаравіч Жылуновіч), у ёй былі змешчаны вершы І. Дварчаніна «Думка», «Гудок», «Мусі трэба так», «Песня сэрца» (пад псеўданімам «Гудок»)³. Два з гэтых вершаў – «Думка» і «Гудок» – былі надрукаваны і ў альманаху «Зажынкi» (1918)⁴.

Ігнат Дварчанін актыўна супрацоўнічаў у заходнебеларускім друку нацыянальна-вызваленчага, асветніцкага і дэмакратычнага кірунку. У гэты перыяд ён быў сакратаром Беларускага выдавецкага таварыства ў Вільні. Яго публікацыі і вершы ў газетах «Белорусская рада» і «Вольная Беларусь», якія І. Дварчанін рэдагаваў, былі прысвечаны незайздроснаму гістарычнаму лёсу беларуса і адначасова барацьбе беларуса-адраджэнца⁵.

Вершы паэта змяшчаліся на старонках тагачасных газет «Гоман», «Наша думка», «Беларускі зван», часопісаў «Родныя гоні», «Маланка», «Наш шлях», «Маладое жыццё», «Беларуская школа ў Латвіі», пражскім часопісе «Перавясла»⁶. Творы паэта былі прысвечаны барацьбе за адраджэнне беларускай культуры, усведамленне беларускім народам сваёй гістарычнай і палітычнай значнасці, роўнасці з іншымі народамі.

Падчас вучобы ў Празе малады паэт надрукаваў свае вершы ў рукапісным часопісе «Перавясла», выданнем якога займаўся разам з Уладзімірам Жылкам⁷. Акрамя вучобы ў Пражскім універсітэце, работай над дысертацыяй «Францішак Скарына як культурны дзеяч і гуманіст на беларускай ніве» і кіраўніцтвам Аб'яднання беларускіх паступовых студэнтаў (АБПС) І. Дварчанін рэдагаваў «Бюлетэнь аб'яднання беларускіх студэнцкіх арганізацый». У Празе Ігнат Дварчанін падтрымліваў сувязь з Браніславам Тарашкевічам і іншымі будучымі лідарамі Беларускай сялянска-рабочай грамады,

¹ «Белорусская рада» – літаратурная газета, орган Цэнтральнай беларускай вайсковай рады. Выдавалася ў Мінску ў 1917–1918 гг. на рускай мове, змяшчала таксама матэрыялы на беларускай мове.

² *Лыч Л. М.* Беларуская нацыянальная ідэя: тэарэтычны і практычны аспекты. Мінск, 2010. С. 403.

³ *Місарэвіч Я. А. І. С.* Дварчанін : гісторыка-біяграфічны нарыс. С. 18.

⁴ *Зажынкi*: Першы збор твораў беларускіх песняроў і пісьменнікаў, выйшаўшых з сям'і працоўнага народу. М., 1918. С. 77.

⁵ *Чыгрын С.* На радзіме Ігната Дварчаніна: з краязнаўчых вандровак па Дзятлаўшчыне. Мінск, 2016. С. 14.

⁶ *Багдановіч І. Э.* «Надзея, будзь жа вечна з намi» // На зямлі Дзятлаўскай... С. 85.

⁷ *Жылка Уладзімір* // Беларускія пісьменнікі : біябібліяграф. слоўн. : у 6 т. / пад рэд. А. І. Мальдзіса. Мінск, 1993. Т. 2. С. 465.

выступаў у левай віленскай прэсе – газетах «Беларускі звон», «Наш шлях». Артыкулы і вершы ён падпісаў як сваім прозвішчам, так і псеўданімамі: «І. Д.», «Гудок», «І. Ладанчук»¹.

Пасля заканчэння ўніверсітэта вучонаму прапанавалі застацца ў Празе на выкладчыцкай рабоце. Але цяга на радзіму перамагла, у 1926 г. І. Дварчанін вярнуўся ў Вільню доктарам філасофіі. Адразу ақунуўся ў палітычную і педагагічную работу – выконваў адказныя даручэнні Цэнтральнага сакратарыята Грамады, выкладаў беларускую літаратуру ў Віленскай беларускай гімназіі, друкаваўся ў беларускай прэсе. У хуткім часе ён стаў сакратаром і віцэ-старшынёй Беларускага выдавецкага таварыства.

У Вільні Беларускай сялянска-рабочай грамадой выдаваўся сатырычны часопіс «Маланка», які выходзіў два разы на тыдзень. На яго старонках са з'едлівай сатырай на існуючы парадак і становішча ў Заходняй Беларусі выступалі Ігнат Дварчанін, Міхась Васілёк, Уладзіслаў Паўлюкоўскі і інш. «Маланка» праіснавала ўсяго два гады (1926–1927).

У адным з нумароў часопіса «Маланка» пад псеўданімам «І. Ладанчук» змешчаны верш пісьменніка «У старой Вільні» з эпіграфам У. Жылкі: «О, Вільня, крывіцкая Мэка! Зальле цябе крывіцкі рух...» Публікацыю І. Дварчаніна аздабляе часопісная застаўка, падпісаная крыптанімам «Ю. Ш.», і сюжэтная канцоўка з подпісам невядомага мастака – прастаўлены ініцыял «Д» (мал. 1).

І. Дварчанін вядомы і як перакладчык. У 1926 г. у «Віленскім выдавецтве» Б. Клецкіна выйшла невялічкая кніжка – паэма А. Блока «Дванаццаць» (1926) у перакладзе на беларускую мову І. Дварчаніна пад псеўданімам «І. Гудок» (мал. 2). У Цэнтры даследаванняў старадрукаў і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі захоўваюцца два асобнікі гэтага выдання. Тэкст аздоблены чатырма гравюрамі, падпісанымі ініцыялам «М» невядомага мастака. Дарэчы, паўнатэкставы пераклад паэмы «Дванаццаць» быў апублікаваны ў сатырычным часопісе «Маланка»² і з тымі ж гравюрамі, што ў кнізе.

З 1927 г. І. Дварчанін супрацоўнічаў у часопісе «Родныя гоні», дзе змясціў публікацыю да дзясятых угодкаў смерці Максіма Багдановіча³. У першым нумары гэтага ж часопіса яго публікацыя «Аб годзе нараджэння Фр. Скарыны»⁴.

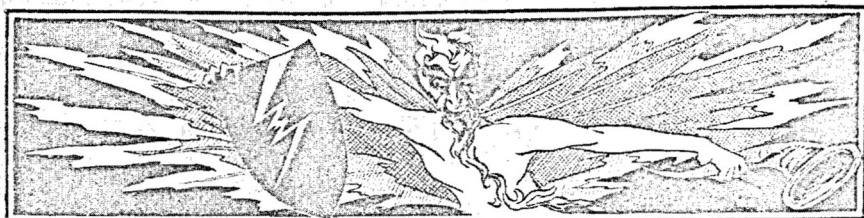
Як літаратуразнаўца Ігнат Дварчанін найбольш поўна рэалізаваў сябе ў дзвюх працах – «Хрэстаматы новай беларускай літаратуры» (Вільня, 1927)

¹ *Юфе Э.* Сейбіт на ніве беларускасці // *Полымя.* 2015. № 6. С. 175.

² *Маланка.* 1926. № 15. С. 8–10.

³ *Дварчанін І.* Максім Багдановіч // *Родныя гоні: месячнік літаратуры і культуры Заходняе Беларусі.* Вільня, 1927. Кн. 3 (май). С. 9–19.

⁴ *Дварчанін І.* Аб годзе нараджэння Фр. Скарыны // *Родныя гоні.* Вільня, 1927. Кн. 1. С. 20–22.



У СТАРОЙ ВІЛЬНІ

О, Вільня, крывіцкая Мэка!
Залье цябе крывіцкі рух...

У. Жыма.

Вільня, Вільня — чараўніца,
Гэдыміна слава,
Колькі госяцяў у званіцах
Ты перапрымала.

Ягелёнаўскай кароны
Ты краса і пыха...
І літоўскія загоны,
И Кракаў нёс табе паклоны...
Частавала ўсіх пад звоны
З шумнага кіліха.

З пылам любячага сына
К мацярынным грудзям —
Доктар ўсіх навук — Скарына
З-за граніцы нёс навіны
Наспалітым людзям.

Потым Вільня - чараўніца,
Як начная дзева,
Прадавалася чужаніцам
Управа і налева.

Дзе насіўся дух Скарыны —
У часы прымусу,
Стала бруха Кацярыны
Моладзі спакусай.

О, Вільня, вялікая вёска,
Уся ў калдобіны пабіта...
На месцы толькі Магка Боска
И няшчасны цень Ізраэліта.

Ды разам шабля дарагая
І з бласкам выстаўлены бот
Са смакам тут аберегае
Глыбокіх сьметнікаў смурод.

Нішто ня рушыць супакою
Сумлёных тых вартуўнікоў...
І лашчыць музыка з пакоюў
І сон ліе з усіх бакоў.

І сьняць аб дзіўным, сьветлым раі,
Дзе херубінамі яны,
Дзе жвава толькі сонца грае
Чароўнай, яснае весны.

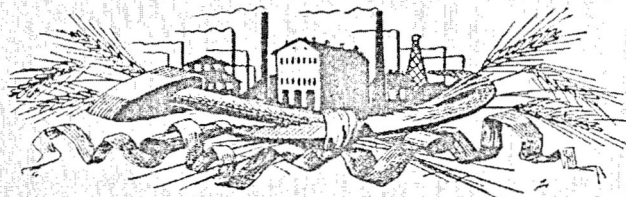
Што за дзіўное прабуджэньне?
Каб ты прапала — ці ня здань?
Што гэта тут за ажыўленьне?
Нібы над сьметнікам туман...

Устаюць, устаюць нібы жывыя
І гоман робіцца ямчэй...
І дзе зьліваліся памыі
Грамада вырасла людзей.

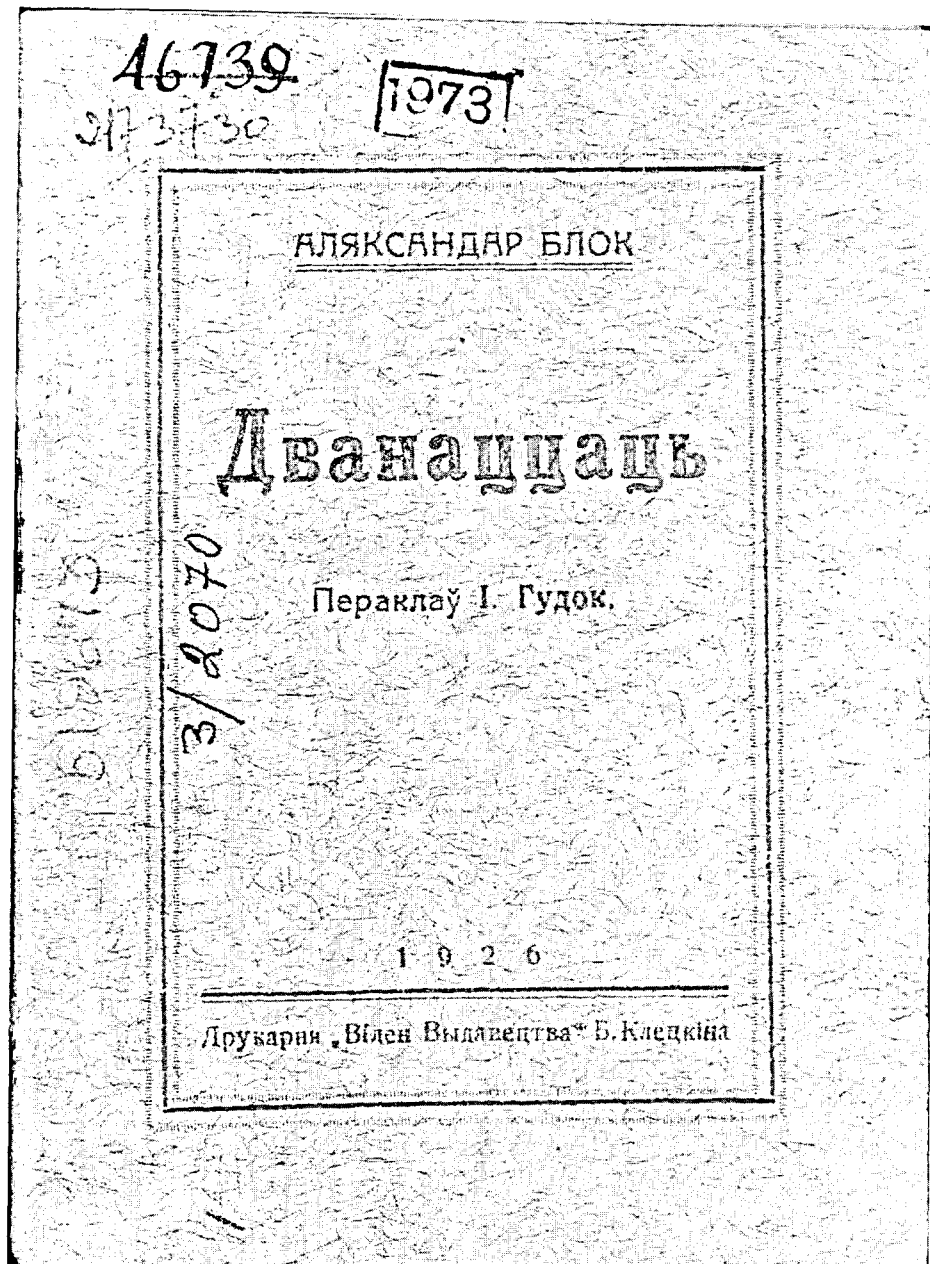
Шум.. бура.. трывога...
Разносіць гук пажарны рог...
Нясецца скарга аж да Бога
І незадушаны уздох...

І сонца косамі шыбае,
І вочы сьлепіць у гасьцей...
Старая Вільня зноў вітае
Сваіх абуджаных дзяцей.

І. Ладанчук.



Мал. 1. Верш І. Дварчаніна «У старой Вільні», падпісаны псеўданімам «І. Ладанчук»
(з фондаў ЦНБ НАН Беларусі)



Мал. 2. Тытульны ліст паэмы А. Блока «Дванаццаць» (1926) у перакладзе І. Дварчаніна пад псеўданімам «І. Гудок» (з фондаў ЦНБ НАН Беларусі)

і манаграфіі «Францішак Скарына як культурны дзеяч і гуманіст на беларускай ніве». Абароненая ў 1926 г. у сценах Карлавага ўніверсітэта ў Празе дысертацыя праяжала незапатрабаванай у архіве гэтай установы больш за шэсцьдзясят гадоў¹. І толькі да пяцісотых угодкаў з дня нараджэння Францішка Скарыны яна выйшла з друку².

Выданне «Хрэстаматыі новай беларускай літэратуры (ад 1905 году): для старэйшых класаў беларускіх сярэдніх школ» (1927) стала падзеяй у грамадскім культурным жыцці Заходняй Беларусі (мал. 3). Былі выпушчаны пяць асобных частак-кніжак і адно цэласнае выданне аб'ёмам 498 старонак.

У Цэнтры даследаванняў старадрукаў і рукапісаў сем асобнікаў «Хрэстаматыі...», з іх два (першы і другі выпускі) – з уладальніцкай калекцыі беларускага пісьменніка, акадэміка АН БССР П. Ф. Глебкі (1905–1969), адзін экзэмпляр – з калекцыі рускага літаратуразнаўцы, бібліёграфа, кнігазнаўцы, гісторыка літаратуры П. Н. Беркава (1896–1969).

Чатыры выпускі «Хрэстаматыі...» (вып. 1–4) захоўваюцца ў калекцыі кніг на беларускай мове «БХХ-XXI»³. У адным з асобнікаў прастаўлены штамп уласнай бібліятэкі беларускага літаратуразнаўцы, паэта, перакладчыка У. І. Мархеля (1940–2013): «З кніг Ул. Мархеля» (сюжэтны штамп з замалёўкай беларускага зубра) (мал. 4).

У ЦНБ НАН Беларусі захоўваюцца газеты і часопісы, на старонках якіх Ігнат Дварчанін друкаваў свае вершы. Сярод іх ёсць і малавядомыя – «З чужой стараны», «Прывет», «Вецер», «Мінор», «Адраджэнне», «У тумане» (гл. дадатак).

У фондах Цэнтра даследаванняў старадрукаў і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі захоўваюцца грамадска-палітычныя і літаратурныя газеты нацыянальна-дэмакратычнага кірунку «Гоман» і «Беларускі звон», на старонках якіх былі выяўлены прыжыццёвыя літаратурныя творы пісьменніка.

У газеце «Гоман» друкаваліся вершы паэта. Газета выходзіла на працягу 1916–1918 гг. у Вільні 2 разы на тыдзень лацінкай і кірыліцай з дазволу акупацыйных германскіх улад. Рэдактары – В. Ластоўскі, Я. Салавей. На старонках газеты быў надрукаваны верш «Da Biełarusau-intelihiantau», тэкст на лацінцы, падпісаны «Dwarčanin, 8 śniežnia 1917 h.» (мал. 5)⁴.

¹ Кароткая Т. Першы беларускі скарыназнавец // На зямлі Дзятлаўскай... С. 65–67.

² Дварчанін І. Францішак Скарына як культурны дзеяч і гуманіст на беларускай ніве / пер. з чэш. мовы Т. Кароткай. Мінск, 1991.

³ Дварчанін І. Хрэстаматыя новай беларускай літэратуры (ад 1905 году): для старэйшых класаў беларускіх школ. Вільня, 1927. 495 [2] с. ; Вып. 2 : Янка Купала, Якуб Колас. Вільня, 1927. 214 с. ; Вып. 3 : Алесь Гарун, Зьмітрок Бядуля, Констанцыя Буйла, Гальяш Леўчык. Вільня, 1927. 294 с. ; Вып. 4 : Власт, Язэп Лёсік, У. Галубок, іншыя сялянскія пісьменнікі, Цішка Гартны. Вільня, 1927. С. 294–374.

⁴ Homan : Biełaruskaja Wilenskaja časopiś. Wilnia : Wyd-wo «Homan», 1918. 3 krasaw. № 28 (224). S. 3.

І. ДВАРЧАНИН

**ХРЭСТАМАТЫЯ
НОВАЙ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТЭРАТУРЫ**

В Ы П У С К Ш

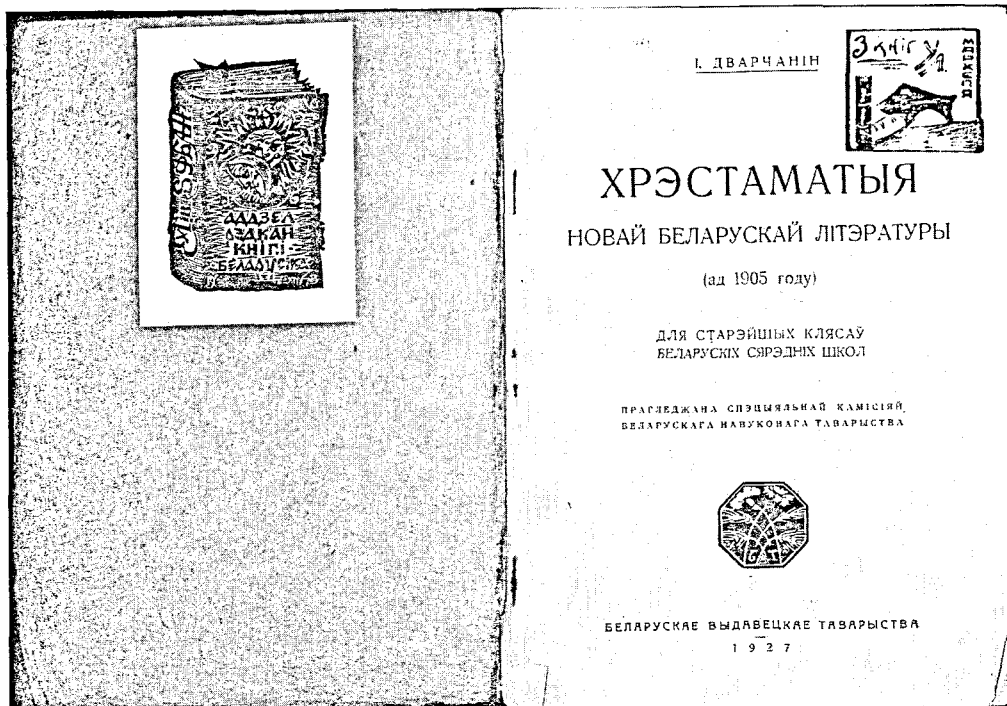
Алесь Гарун, Зьмітрок Бядуля,
Констанцыя Буйла і Гальляш Леўчык

Прагледжана спецыяльнай камісіяй Беларускага
Навуковага Таварыства.

В І Л Ь Н Я — 1927

БЕЛАРУСКАЕ ВЫДАВЕЦКАЕ ТАВАРЫСТВА

Мал. 3. Вокладка падручніка «Хрэстаматыя новай беларускай літэратуры (ад 1905 году): для старэйшых класаў беларускіх сярэдніх школ» (з фондаў ЦНБ НАН Беларусі)



Мал. 4. Тытульны ліст «Хрэстаматыі...», складзенай І. Дварчаніным, са штапам бібліятэкі У. І. Мархеля (з фонду ЦНБ НАН Беларусі)

У штотыднёвай грамадска-палітычнай, літаратурнай газеце «Беларускі зван» (Вільня, 1921–1923; рэдактар-выдавец Ф. Аляхновіч) перыяду 1921–1922 гг. былі выяўлены пяць вершаў паэта, сярод якіх «Пад небам Лацьвіі»¹, «Дзвіна»², «Ля мора»³, «Студэнт»⁴, «Думы»⁵. Усе вершы падпісаны крыптанімам «І. Д.».

Дарэчы, у нумары газеты «Беларускі зван» (1921, 28 кастр. С. 5–6) надрукавана нататка «Замежныя весткі. З Чэскага музэю», падпісаная прозвішчам пісьменніка «Ігнат Дварчанін». У публікацыі падрабязна распавядаецца пра наведванне беларусамі Нацыянальнага музэя ў Празе падчас візиту беларускай дэлегацыі на канферэнцыю. Вельмі ўразліва наведвальнікаў музэя Біблія Францішка Скарыны, Статут Вялікага Княства Літоўскага (1588), а таксама даследаванне П. У. Уладзімірава аб творчасці Ф. Скарыны⁶.

¹ Беларускі зван : тыднёвая часоп. Вільня : Друк. Віленскага выд-ва Б. Клецкіна, 1921. 21 кастрыч. С. 3.

² Тамсама. 28 кастрыч. С. 3.

³ Тамсама. 11 ліст. С. 5.

⁴ Тамсама. 2 снеж. С. 3.

⁵ Тамсама. 1922. 13 студз. С. 3.

⁶ *Владимиров П. В.* Доктор Франциск Скорина: его переводы, печ. издания и язык. [Б. м.] : Тип. имп. АН, 1888. 351 с.

na iskonny, znojnyj dostaci i kiry-
lacy; hetak sama d Skozia i lawakaj
na kirylovy wecyj dadakawa lacni-
ca. W kniazki da nawisj reiki da ka-
pacijsi otstawit toki hetakowaj kre-
paci, a da prawaslawiwoch — toj kir-
ylicy.
Fakidn zowiaczka pabudaw da kiry-
licy woje zdawoje usich bierawo-
samo rabcy razumiejaca, da toho času,
kaj stawa slyhu budzic razawiana
skandzielna.

Mowa bielarusskaj Twoj slyt darozny
budzic
Rechaj mirnawich jeli...
Toboi bawidzi belyj, mir sworucyje
i pacyj, berytoj jak swiet.
Tam, huzje zdazaje stawakawaje
swiawo.
Zwini ty splekaj adranawa...
O, Koburawca! Stawisa — mowa,
Miodnaja, jak licy swiet!

Swiawo wam prawi kultury
Krajin kaza i wawo...
Pa dalim, uim zrawisim Bielarawa
Wie zabudzi jak mami...
I sto iz licy swiawo dajim...
Wia ad mowka adzabli.
Cigler ako wo bykka mowa,
Jawo mialyjeci, kady,
Kady my jany, wialj rawnawo
sta iz licy bawidzi swiawo.

Delahajaja adzija d Mienska nacy-
z usial bielarusskaj patryjotawaj
lirawaj i ornatywnaj, swiawidzaje-
sna z naciawislawaj i pabudawaj in-
teligencij bielarusskaj znowislawaj zowiaczki
z polskawaj i wiaruskawaj i pro-
dajawicelawaj. Ty hetaw jany wyko-
nywaj wyawie sekojki.
Wie hetaw, dajawicelawaj swia zapan-
saw na historycznaw nacawislawi Nacy
Bielarusskaj Narodnaw Republiki, na
kacaweraw i na awerawicelaw nacawislawi
Bielarusskaj. Dajawicelaw usawislawi
nawawie prapaw.

Na Bielarusi.

Na bielarusskich niwach cis zomnaja
lary,
Cud d dat zorka mihare,
A z bielarusskaj chat modnaw Sept
dazije,
I krasawca swiawna ielawca,
Taj krasawca bielarusskaj pramielaw,
Pamawje u krasawca ielawca,
I miedzika dajawa puzawieca,
Sio, krom usawo, — trawieca.

O, Bielarusi bielarusskaj! Ty, jak kraj
Sunny mawej zwini...
Kurbawy i miodniki spiedka tabe dal
I miedzika dajawa sobin.
Stawo twaw kiedzi swiawny, paharawo;
Kady d dajawa dajawa mawak, adu-
chawo;
Pawo d swiawie swiawie adu dajawa...
Wo dajawa pami nowy sio?

Siudy, i hied d taj mawo;
Sto hawidzi dajawa swiawo.
Jajawa hawidzi dajawa swiawo,
Jajawa hawidzi dajawa swiawo.
No wawo, wy hawidzi, pramielaw
Stawo d kiedzi dajawa swiawo,
Spawo d wawo dajawa swiawo,
Jajawa hawidzi dajawa swiawo.
A wawo us o pramielaw, wy dajawa,
Nawo hawidzi wawo mawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
I dajawa swiawo dajawa swiawo.
Swiawo hawidzi wawo dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo.

X Nacy pleniaw. Mo usawislaw
krywaw swiawo, na bielarusskaj i na
Swiawo swiawo i bielarusskaj, na
Znowislaw dajawa swiawo dajawa swiawo
pramielaw d rawnawicelaw swiawo
Bielarusskaj.
Tawo dajawa swiawo dajawa swiawo
Anton Lewicki.
Jawo dajawa swiawo dajawa swiawo
Wawo hawidzi wawo mawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Jajawa hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo.
Jawo dajawa swiawo dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo.

Bielarusskaj znowislaw dajawa swiawo
i dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo.

Witawo Gaudiosi
Pawawicelaw dajawa swiawo
H. Pawawicelaw

Dawo dajawa swiawo dajawa swiawo,
Pawawicelaw dajawa swiawo dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo.

X Swiawo swiawo dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo.

Bielarusskaj znowislaw dajawa swiawo
i dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo.

Da Bielarussau-intelihiantaw.
Da wawo, bielarusskaj dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo.

U Wini i wawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo.

X Znowislaw dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo.

Bielarusskaj znowislaw dajawa swiawo
i dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo,
A dajawa swiawo dajawa swiawo.

Da wawo, bielarusskaj dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo,
S swiawo hawidzi dajawa swiawo.

U Wini i wawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo.

X Znowislaw dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo,
Wawo hawidzi dajawa swiawo.

КУПАЙ ПАПІЕРЫ ВОЎВЕННАЙ ПАЗЫКІ

Купляць на Гісторыі запасы upраўднана арміі і ф-
тара, дзеля ваенных мет ужо няпрадзыхае, маюць ад-
міяст хрышч плад папярэняй ваеннай пазыкі. Навы адна-
чыннае іабо, што будзіць правадзача пры дэніфікацыі,
значыць каней, павозкі, панарат, вужакляюча счункі.

Купцы, пціоічы папярэняй пазыкі, пры адзінакавых варунках маюць прывілеі.

Папярэняй пазыкі залічача паўдрых пдпаж-
таны і прамыячана на іабу пкпупажы сумна. Папярэняй
ваеннай пазыкі, і мый хотна прымачаца усю 97, да-

навары аднакаваы спары іабу нпкпк рдчы і па-
чупажы на іабу пкпупажы сумна. Папярэняй
ваеннай пазыкі, і мый хотна прымачаца усю 97, да-

Значыцца: тоікі папярэняй пазыкі, і не хотука, даяд ма-
чымасе зямлеробу і прамышленіку паіа мта набыч
за swабодных ваенных матэрыялаў, што яму треба.

БУДЬ РАЗУМНЫ — І ПДПІСЫВАЙСІА!

Мал. 5. Верш I. Дварчаніна «Da Bielarussau-intelihiantaw»,
змешчаны ў газеце «Номан» — з фондаў ЦНБ НАН Беларусі

Такім чынам, у фондах Цэнтра даследаванняў старадрукаў і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі захоўваюцца прыжыццёвыя літаратурныя творы Ігна-та Дварчаніна перыяду 1918–1927 гг., якія былі надрукаваны пераважна ў ві-ленскіх перыядычных выданнях.

Дадатак

***Прыжыццёвыя публікацыі вершаў І. Дварчаніна ў часопісах
(з фондаў Цэнтра даследаванняў старадрукаў і рукапісаў
ЦНБ НАН Беларусі)***

1. Дварчанін. Самі багі // Маладое жыццё. Пэрыядычная часопісь бела-рускае моладзі. Вільно : Друк. «Друк», 1922. № 2 (5) (чэрв.). С. 10.
2. І. Ладанчук. У старой Вільні // Маланка : часоп. гумару, жартаў і сатыры / рэд.-выд. М. Луцэвіч. Вільня : Друк. Б. Клецкіна, 1926. № 15 (кастрыч.). С. 2.
3. І. Д. У тумане // Наш шлях : штомесячнік беларускага студэнства. Вільня : Друк. «Друк», 1922. № 4 (лістап.-сьнеж.). С. 18–19.
4. І. Д. Прывет // Наш шлях : штомесячнік беларускага студэнства. Вільня : Друк. «Друк», 1922. № 4 (лістап.-сьнеж.). С. 19.
5. Дварчанін І. З чужое стараны. Вецер // Наш шлях : штомесячнік бела-рускага студэнства. Вільня : Друк. «Друк», 1922. № 4 (лістап.-сьнеж.). С. 19.
6. І. Д. Адраджэньне. Мінор. 3 лірай // Наш шлях : штомесячнік белару-скага студэнства. Вільня : Друк. «Друк», 1922. № 4 (лістап.-сьнеж.). С. 20.
7. Дварчанін І. Толькі проза. // Студэнская думка. Месячнік беларускага студэнства ў Вільні. Вільня : Друк. Н. Левін і Сын, 1925. № 5 (6) (верас.-кастрыч.). С. 24–25.

Елена Радомская (Дятлово)

**РОЛЬ ЕВРЕЙСКОГО НАСЕЛЕНИЯ
В ЭКОНОМИЧЕСКОМ И КУЛЬТУРНОМ РАЗВИТИИ
МЕСТЕЧКА ДЯТЛОВО ДО НАЧАЛА
ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ**

Дятлово – город в Гродненской области Республики Беларусь. В исторических документах времен Великого Княжества Литовского и Речи Посполитой (вторая половина XV – конец XVIII в.) он назывался *Zdetel*, *Zdzięciol* и т. п. На языке идиш нет сочетания «дз», поэтому евреи называли местечко *Зецел*. В дневниковых записях Бернарда Пински, жителя Канады, где автор записывал воспоминания своего пожилого отца Рубина Пински,